

Comisiynydd
**Cenedlaethau'r
Dyfodol**
Cymru

**Future
Generations**
Commissioner
for Wales

Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020: Crynodebau Gweithredol

Gadewch i ni greu'r dyfodol gyda'n gilydd

Pennod 5 - Cynllunio defnydd tir a chreu lleoedd

Mae'r ffordd yr ydym yn cynllunio, dylunio ac adeiladu ein cymunedau a'n seilwaith ar gyfer y dyfodol yn hanfodol wrth fynd i'r afael â heriau hirdymor a sicrhau llesiant yn genedlaethol ac yn lleol. Gall cael cynllunio'n iawn ein helpu i gyflawni nifer o'n nodau llesiant, trwy amddiffyn a gwella ein hecosystemau, sicrhau bod cymunedau'n gallu cyrchu'r gwasanaethau a'r cyfleusterau cywir i'w cadw'n iach ac yn egniol a chefnogi newid moddol a nodi tir ar gyfer cynhyrchiad ynni glân.

Bydd yr hyn y mae cymunedau ei eisiau a'i angen yn y dyfodol yn newid yn sylfaenol wrth i'n planed o fyn am ddatgarboneiddio ac adfer natur yn gyflym, ac wrth i dueddiadau demograffig fel trefoli a phoblogaeth sy'n heneiddio barhau, ac mae technoleg yn parhau i newid ein ffordd o fyw a gweithio.

Argymhellion Polisi

Dylai Llywodraeth Cymru ddefnyddio'r cynsail fel y nodwyd gan y system gynllunio a ail-lunwyd yn fanwl i gysoni meysydd polisi eraill megis addysg a thai, â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Dylai Llywodraeth Cymru....

Sicrhau bod Asesiad Effaith Cydraddoldeb cynhwysfawr yn cael ei gynnal wrth ddatblygu Cynlluniau Datblygu Lleol a bod unrhyw ddatblygiad newydd yn dangos sut mae'n mynd i'r afael ag ystyriaeth cydraddoldeb a nodwyd yn yr Asesiad Effaith Cydraddoldeb.

Rhoi mecanweithiau ar waith i fonitro'n well y canlyniadau a ddarperir gan y system gynllunio sy'n cyd-fynd â'r Ddeddf.

Adolygu'r cynnydd o ran mabwysiadu Cynlluniau Datblygu Strategol ac ystyried ei wneud yn orfodol os na chaiff ei symud ymlaen o fewn amserlen rhesymol.

Parhai i archwilio sut y gellir defnyddio ysgogiadau ariannol (gan gynnwys y dreth stamp sydd newydd ei datganoli a chanfyddiad cyllid gwyrdd ar gyfer prosiectau seilwaith mawr) i ddod ag adnoddau digonol o fewn cynllunio.

Darparu adnoddau ychwanegol i Gomisiwn Dylunio Cymru i gynyddu nifer y ceisiadau y gallant ddarparu cyngor arnynt; yn benodol ar gymhwyso Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, yn ogystal ag ar ddiwygiadau a chynhyrchu Cynlluniau Datblygu Lleol newydd. Dylai Llywodraeth Cymru hefyd ystyried gosod gofynion bod datblygiadau dros faint penodol yn mynd trwy'r broses hon.

Adolygu'r effaith, ymhen pum mlynedd, y mae Polisi Cynllunio Cymru 10 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ei chael ar newid y rhagdybiaeth y mae cyfraith cynllunio yn seiliedig arni. Dylid adolygu hyn fel bod y bar yn cael ei godi uwchben 'gwneud dim niwed' i sicrhau mai dim ond datblygiadau sy'n gwneud y mwyaf o gyfraniad at y nodau sy'n cael eu hawdurdodi.

Ar gyfer fy argymhellion proses ar gyfer Llywodraeth Cymru a chyrrff cyhoeddus, gwelwch fy adroddiad llawn neu ei benodau unigol.

Cyngor ar gyfer gosod amcanion llesiant ar gyfer pob corff cyhoeddus a bwrdd a gwmpesir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (gan gynnwys Llywodraeth Cymru)

Cyfeiriwch at y bennod ar Osod Amcanion Da, ond wrth bennu eu hamcanion yn benodol mewn perthynas â chynllunio, dylai'r holl gyrff a byrddau cyhoeddus a gwmpesir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (gan gynnwys Llywodraeth Cymru):

- Sicrhau bod amcanion llesiant sy'n ymwneud â 'chynllunio' yn seiliedig ar 'creu lleoedd' a'u hintegreiddio ag amcanion eraill fel bod buddion ehangach yn cael eu cyflawni.
- Deall y cysylltiadau rhwng tai, yr amgylchedd, technoleg, trafnidiaeth, mynediad at wasanaethau, diwylliant ac iaith heddiw ac i genedlaethau i ddod er mwyn helpu gyrff cyhoeddus i gyflawni amcanion a champau lluosog.
- Dod o hyd i ffyrdd newydd o fesur llwyddiant penderfyniadau cynllunio yn erbyn eu hamcanion llesiant a mabwysiadu mesurau ehangach i helpu yn eu tro i ehangu eu hamcanion a galluogi llesiant ehangach. Er enghraifft, byddai dylunio mesurau llwyddiant o amgylch llesiant - yn hytrach na chyfrif ceisiadau cynllunio neu edrych ar ba mor hir y mae'n ei gymryd i'w cymeradwyo - yn helpu pobl i wneud penderfyniadau mwy cyflawn am leoedd. Yn ddiweddar, comisiynodd RTPI ymchwil ar gyfer y Deyrnas Unedig ac Iwerddon, gyda chefnogaeth Llywodraeth Cymru ar fesur canlyniadau cynllunio. Bydd angen i gyrff cyhoeddus ac yn benodol Llywodraeth Cymru ystyried y canfyddiadau.

Wrth bennu eu camau, dylai gyrff cyhoeddus a byrddau a gwmpesir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (gan gynnwys Llywodraeth Cymru) ganolbwyntio yn y meysydd a ganlyn a dylent:

- Rhoi trefniadau ar waith i sicrhau bod creu lleoedd yn cael ei ystyried ym mhob fforwm gwneud penderfyniadau strategol.
- Sicrhau bod adnoddau a hyfforddiant yn cael eu darparu gan awdurdodau cynllunio i wella cynnwys wrth ddylunio eu cynlluniau lleol.
- Gofyn am fwy gan ddatblygwyr a chynnwys cymunedau'n well i sicrhau fod prosiectau, yn amodol ar ganiatâd cynllunio, yn sicrhau'r cyfraniad mwyaf posibl at y nodau ac amcanion llesiant.

“Y ffordd rydyn ni'n cynllunio dinasoedd heddiw mae'n cymryd tua 4-5 mlynedd i gynhyrchu cynllun, ond erbyn i'r cynlluniau hyn gael eu gwneud, mae'r cynlluniau hyn wedi dyddio. Rydyn ni'n rhagweld bod system well yn seiliedig ar ganlyniadau - yn hytrach na chyfrif dim ond nifer y cartrefi, nifer y swyddi, gallwn ni ddechrau mesur iechyd, llesiant a hapusrwydd mewn gwirionedd.”

Euan Mills, Future Cities Catapult

“Mae Polisi Cynllunio Cymru 10 yn disgwyl inni wneud yn union hynny, yn wir mae'n dweud wrth ACLI [awdurdodau cynllunio lleol] y dylent drafod i wella datblygiadau gwael neu gyfartaledd. Mae Polisi Cynllunio Cymru 10 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn annog cydweithredu rhwng datblygwyr, ACLlau a chymunedau yn esblygiad prosiectau a lle mae hynny'n gweithio'n dda ni ddylai fod angen troi at apelio. Mewn achosion lle nad yw hynny'n gweithio, mae Polisi Cynllunio Cymru 10 yn rhoi caniatâd i ACLI osod y bar uwchben 'gwneud dim niwed'. Bydd honno'n diriogaeth newydd i bob un ohonom, gan gynnwys Arolygwyr.”

Tony Thickett, Cyfarwyddwr
Arolygiaeth Cynllunio Cymru,
Cylchlythyr RTPi Cymru,
Gaeaf 2019

Ble rydyn ni nawr? Fy asesiad o gynllunio a chreu lleoedd yng Nghymru:

Mae cyhoeddi Polisi Cynllunio Cymru 10 yn gam sylweddol i'r cyfeiriad cywir, ond rhaid canolbwyntio nawr ar sicrhau ei fod yn cael ei weithredu'n gyson.

Yr agwedd fwyaf arwyddocaol ar Bolisi Cynllunio Cymru oedd cyflwyno gofynion yn ymwneud â chreu lleoedd, a ddyluniwyd i ddatgloi pŵer cynllunio wrth gyflawni pob un o'r materion llesiant. Gwneud lleoedd a fydd yn ein helpu i fynd i'r afael ag amodau byw sy'n cael yr effaith fwyaf ar ein llesiant, fel tai, mynediad at natur, mynd i'r afael â llygredd aer a gwella cydlyniant cymdeithasol. Mae angen i gynllunio a chreu lleoedd fod yn sail i'r holl strategaethau corfforaethol ac amcanion llesiant. Mae angen ei werthfawrogi a'i flaenoriaethu ar lefel arweinyddiaeth uwch.

Er bod ffocws pwysig ar leihau carbon ym Mholisi Cynllunio Cymru 10, mae polisiâu cynllunio defnydd tir cysylltiedig yn brin o ddadansoddiad penodol ar sut y byddant yn cyfrannu at leihau carbon.

Nodwedd allweddol o Bolisi Cynllunio Cymru 10 yw cyflwyno hierarchaethau ar gyfer trafndiaeth, ynni a gwastraff. Dylai cyrff cyhoeddus ddilyn yr hierarchaethau hyn wrth lunio cynlluniau datblygu strategol a lleol ond hefyd wrth ddelio â cheisiadau cynllunio; dylai'r Fframwaith Datblygu Cenedlaethol atgyfnerthu hyn hefyd.

Mae rhai cyrff cyhoeddus yn gweld cynllunio fel galluogwr wrth ddarparu atebion arloesol i gyflawni'r nodau llesiant ond mae angen i hyn fod yn fwy cyson ar draws pob corff cyhoeddus yng Nghymru.

Er enghraifft, mae gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf amcan i: 'Weithio gyda chymunedau i atal afiechyd, amddiffyn iechyd da a hybu iechyd a llesiant gwell' ac mae'r camau'n cynnwys: 'Trwy'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus rydym yn gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru i archwilio sut y gellid defnyddio'r amgylchedd adeiledig a naturiol i hyrwyddo byw egniol a hybu iechyd a llesiant.'

Er bod gennym ffordd bell i fynd i atal colli natur a bioamrywiaeth, mae sawl Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a chyrrff cyhoeddus unigol yn cydnabod y cyfleoedd i gefnogi natur wrth reoli eu hasedau a chynllunio a dylunio cymunedau. Mae cyrrff cyhoeddus yn dangos gwell dealltwriaeth a gweithrediad o atebion sy'n seiliedig ar natur, ond mae angen i hyn barhau ar gyflymder i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur.

Mae defnydd cynyddol o seilwaith gwyrdd mewn prosiectau seilwaith, adeiladau a systemau draenio ac mae rhai cyrrff cyhoeddus hefyd yn cydnabod y buddion i bobl a natur trwy gynyddu nifer y coed yn eu hardaloedd. Ar lefel strategol, mae Polisi Cynllunio Cymru yn gofyn am ystyried nodweddion a rhinweddau amgylcheddol lleoedd ledled Cymru, a'u treftadaeth naturiol neu ddiwylliannol benodol. Er enghraifft, yn ychwanegol at gynyddu eu canopi coed, mae Cyngor Sir Ddinbych, a chyrrff cyhoeddus eraill yn datblygu strategaethau ar y cyd i sicrhau bod seilwaith gwyrdd yn cael ei gynnwys mewn arferion rheoli tir, ac mae Cyngor Abertawe yn gwneud y cysylltiadau rhwng cyfleoedd cynllunio i wella natur â grisiau i 'Baratoi Strategaeth Seilwaith Gwyrdd ar gyfer Canol y Ddinas. Mabwysiadu'r cynllun datblygu lleol sy'n cefnogi adfywio Abertawe ac yn hyrwyddo cymunedau cynaliadwy.' (Gweler yr adran ar Gymru Gydnerth ym Mhennod 3 i gael mwy o wybodaeth).

'Friends of Falkland and Fairfax Open Space'

Mae hefyd yn amlwg bod amddiffyn asedau naturiol, fel coed, mewn ardaloedd trefol yn benodol, yn fater o bwysigrwydd cynyddol ymhlith cymunedau.

Weithiau, mae yna ddatgysylltiad rhwng yr hyn y mae pobl ei eisiau o ran seilwaith gwyrdd ac amddiffyn coed lleol, a'r hyn maen nhw'n credu y mae cyrrff cyhoeddus yn ei wneud. Mae cydnabyddiaeth gynyddol hefyd ar lefel leol a chenedlaethol, o fanteision cynyddu gorchudd coed. Mae'n galonogol gweld gwerth a buddion canopi coed yn cael ei gydnabod fwyfwy, ac mae rhai cyrrff cyhoeddus yn cymryd camau i wella gorchudd coed ar draws eu hardal. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi ymrwymo i greu coedwig genedlaethol i Gymru. (Gweler yr adran ar Gymru Gydnerth ym Mhennod 3 i gael mwy o wybodaeth).

Mae'r gofynion i bob datblygiad newydd gynnwys Systemau Draenio Trefol Cynaliadwy yn ddatblygiad blaengar, sydd â'r potensial i gynyddu seilwaith gwyrdd a gwella bioamrywiaeth.

Yn wahanol i Loegr, lle anogir gweithredu Systemau Draenio Cynaliadwy, mae Safonau Systemau Draenio Cynaliadwy Cymru yn rhan orfodol o'r broses gynllunio ar gyfer pob datblygiad dros 100m² yng Nghymru. Mae'r ddeddfwriaeth hon yn ei gwneud yn ofynnol i ddŵr gael ei reoli ar, ac mor agos at, arwyneb a ffynhonnell y dŵr ffo â phosibl, gan sicrhau bod llygredd yn cael ei atal yn y ffynhonnell a lleihau'r risg llifogydd i lawr yr afon. Dylai cyrrff cyhoeddus ddefnyddio'r gofyniad hwn i fanteisio ar bob cyfle i gwrdd â'u llesiant - sef amcanion ac i gyflawni'r nodau llesiant cenedlaethol.

Mae angen i'r system gynllunio ddangos sut mae'n ystyried tueddiadau'r dyfodol ac, yn benodol, anghenion ein poblogaeth sy'n tyfu ac yn heneiddio. Mae angen i awdurdodau cynllunio sicrhau eu bod yn ystyried yr ystyriaethau cynwysoldeb hyn yn eu gwaith.

Ar hyn o bryd, mae tua chwarter y bobl anabl yng Nghymru, ac wrth i'r boblogaeth heneiddio, bydd y nifer yn tyfu. Wrth gynllunio datblygiad ar gyfer y dyfodol, mae angen ystyried pob agwedd ar gynhwysiant. Mae'r cyngor a gyhoeddwyd gan y Sefydliad Cynllunio Tref Frenhinol ar 'Dementia a Chynllunio Tref' yn dangos sut mae gan gynllunio tref ran hanfodol i'w chwarae os yw polisïau iechyd a gofal cymdeithasol i lwyddo. Os ydych chi'n cael ardal yn iawn i bobl â dementia, rydych chi'n ei gael yn iawn i bobl hŷn, i bobl ifanc anabl, i deuluoedd â phlant bach, ac i bawb yn y pen draw. (Gweler yr adran ar Cymru sy'n Fwy Cyfartal ym Mhennod 3 i gael mwy o wybodaeth.)

© Parkmerced2016

Mae anghysondeb wrth gymhwyso asesiadau Cymraeg a gallai'r system gynllunio wneud mwy o ddefnydd o arbenigedd ar asesiadau effaith iechyd.

Trwy Ddeddf Cynllunio (Cymru) 2015, daeth y Gymraeg, am y tro cyntaf, yn ystyriaeth mewn deddfwriaeth gynllunio. Fodd bynnag, dangosodd adolygiad gan weithdrefnau Comisiynydd y Gymraeg awdurdodau cynllunio Cymru fod anghysondebau yn y ffyrdd y mae asesiadau effaith iaith yn cael eu cynnal, a bod angen arweiniad clir ar asesu effaith iaith a diffinio meysydd sensitifrwydd ieithyddol.

Mae pryder ynghylch effeithiolrwydd y Polisi Eithrio Gwledig.

Mae'r polisi eithriad gwledig y cyfeirir ato ym Mholisi Cynllunio Cymru yn caniatáu ar gyfer tai fforddiadwy ar gyfer angen lleol ar safleoedd bach, o fewn neu'n gyfagos i aneddiadau, na fyddai fel arall yn cael ei ddyrannu mewn Cynlluniau Datblygu Lleol nac yn cael caniatâd cynllunio. Fodd bynnag, mae adroddiad Cymru'r Sefydliad Cynllunio Tref Frenhinol 'Cyflenwi Tai Gwledig yng Nghymru: Pa mor effeithiol yw polisi safle eithriad gwledig?' 2019 yn dangos ei fod wedi cael effaith gyfyngedig.

Mae'n ymddangos bod dadansoddiad cynnar o ddiwygiadau o Gynlluniau Datblygu Lleol yn codi cwestiynau am ansawdd yr Asesiadau effaith Cydraddoldeb a gynhaliwyd.

Mae dadansoddiad cynnar o'r rhai sydd wedi diweddarau eu cynlluniau ers Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn codi cwestiynau am ansawdd yr asesiadau hyn. Er enghraifft, mae rhai asesiadau yn gwneud datganiadau cyffredinol fel 'dylai'r Cynllun Datblygu Lleol hyrwyddo cynhwysiant cymdeithasol pob rhan o'r gymdeithas ac ni ddylai wahaniaethu yn erbyn unrhyw un grŵp' neu y 'Dylai Cynlluniau Datblygu Lleol hwyluso datblygiad cyfleusterau iechyd a mynediad i'r cyfleusterau hynny ar gyfer pob rhan o'r gymdeithas'. Er ei bod yn ymddangos bod rhywfaint o gynnydd o ran mynd i'r afael ag ystyriaethau cydraddoldeb, mae'n ymddangos bod diffyg dadansoddiad manwl o anghenion gwahanol grwpiau, a sut y dylai Cynlluniau Datblygu Lleol fod yn mynd i'r afael â hwy. Mae hwn yn faes a fyddai'n deillio o ystyriaeth bellach gan Lywodraeth Cymru, y sector cynllunio a'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol.

Rhaid i Gynlluniau Datblygu Lleol ystyried tueddiadau technolegol yn y dyfodol.

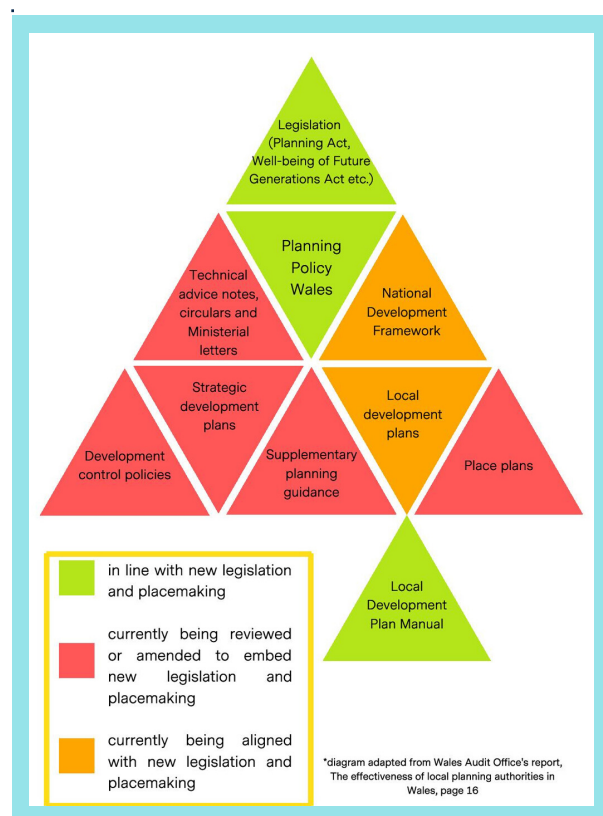
Mae gan dwf dinasoedd craffy potensial i leihau amseroedd cymudo, troseddau, allyriadau a chynyddu ansawdd aer. Mae angen i gyrff cyhoeddus gofleidio'r rhain ac rwy'n falch o weld ymdrechion yn cael eu gwneud, er enghraifft, gan fap ffordd Smart City a gyhoeddwyd yn ddiweddar gan Gyngor Caerdydd. Bydd technoleg hefyd yn newid ein patrymau a'n harferion bywyd. Mae angen i gynllunio ragweld a chynllunio ar gyfer y rheini, yn enwedig ar y lefel genedlaethol, yn y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol sydd ar ddod ac ar y lefel lleol mewn Cynlluniau Datblygu Lleol.

Gall cytundebau adran 106 helpu igyflawni nodau llesiant ond mae angen iddynt fod yn fwy tryloyw a hygyrch i'r cyhoedd a dangos yn glir sut y maent yn cyflawni amcanion llesiant.

Gallai buddion cymunedol, os cânt eu gwneud mewn ffordd i gynyddu eu cyfraniad at y nodau a'r amcanion da, fod yn effeithlon. Gallai hyn olygu'r ddarpariaeth seilwaith cymunedol, tai fforddiadwy, gwelliannau i'r priffyrdd, llwybrau beicio, lleoedd ysgol cyllido, ac ati. Fodd bynnag, mae angen mecanwaith priodol i alinio i amcanion llesiant ac ar gyfer monitro gweithredu. Clywais gan Aelodau'r Senedd, nad yw cytundebau o'r fath (gan y datblygwr i ddarparu seilwaith cymunedol) weithiau'n cael eu gweithredu. Efallai y bydd angen i awdurdodau cynllunio hefyd ail-flaenoriaethu cyfraniad Adran 106 a wneir gan ddatblygwyr i sicrhau ei fod yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a'u hamcanion llesiant.

Mae ail-lunio'r system gynllunio yng Nghymru yn llwyr yn gam cadarnhaol, angenrheidiol ac uchelgeisiol a fydd yn gofyn am amser, buddsoddiad ac adnoddau sylweddol.

Mae angen adnoddau digonol ar dimau cynllunio i weithredu creu lleoedd a gweledigaeth Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae angen cryn newid diwylliannol, gyda hyfforddiant a chefnogaeth ar bob lefel ac ar draws sectorau, er mwyn sicrhau newid ystyrlon yn y ffordd yr ydym yn cynllunio lleoedd. Mae angen i arweinwyr yn Llywodraeth Cymru ac mewn awdurdodau lleol newid y diwylliant o ffafrio'r ffordd rataf o weithredu neu ddatblygu a awdurdodir, i wneud y mwyaf o'u cyfraniad at y nodau llesiant a fyddai'n dod â'r buddion mwyaf yn y tymor hir.

Mae'r gwahanol gamau y mae diwygiadau i'r Cynllun Datblygu Lleol yn digwydd ledled Cymru yn her.

Mae'r sefyllfa bresennol yn her rhan fwyaf o Gynlluniau Datblygu Lleol a fabwysiadwyd cyn bodolaeth y Ddeddf. Mae rhai Cynlluniau Datblygiadau Lleol yn cael eu hadolygu, a disgwyliad i'r cynlluniau diwygiedig alinio ag amcanion llesiant lleol, fod yn seiliedig ar y dystiolaeth a gynhwysir yn yr Asesiad Llesiant ar gyfer eu hardal a Datganiadau Ardal Cyfoeth Naturiol Cymru. Rwyf hefyd yn disgwyl i'r awdurdod ddefnyddio'r pum ffordd o weithio i'w hadolygu.

Rhaid i'r system gynllunio ddod o hyd i ffyrdd o addasu a diwygio Cynlluniau Datblygu Lleol cyfredoler mwyn eu gwneud yn unol â'r Ddeddf a bydd yn rhaid iddi ymateb i'r heriau o ran camlinio polisi tra bod y system ail-lunio yn parhau.

Mae'n her sylweddol i gynllunwyr gydbwysu buddiannau cystadleuol a gweithredu sawl polisi, deddfwriaeth a chanllawiau newydd gyda chyllid sy'n lleihau ac adnoddau llai.

Mae haneru defnydd tir cynllunio ynghylch ffynonellau yn y degawd diwethaf eisoes wedi effeithio ar allu'r system i drin ei weithgareddau bob dydd. Ac mewn llawer o gynghorau, nid yw'r Prif Gynlluniwr bellach ar y tîm gweithredol. Felly, mae'n heriol i awdurdodau lleol gynnal y status quo, heb sôn am ddod o hyd i'r amser a'r lle i gefnogi'r newid trawsnewidiol sydd ei angen i wreiddio creu lleoedd a'r Ddeddf. Gwelwyd tystiolaeth o hyn yn adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol ar yr Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio yng Nghymru.

“Mae Awdurdodau Cynllunio Lleol wedi gorfod addasu i oroesi yn yr amgylchedd hwn, gan fabwysiadu arferion gwaith y sector preifat yn aml a safiadau ymosodol o blaid datblygu i ddenu'r cyllid sydd ei angen arnynt i ddarparu adnoddau ar gyfer eu timau cynllunio... gweithdrefnïaeth’ - hynny yw, diwylliant brwd - wedi cau llawer o'r cynllunwyr gofod yn draddodiadol oedd ar gyfer myfyrio, disgrisiwn proffesiynol a chynllunio rhagweithiol. [Eithriadau - prosiectau mawr yn aml mewn ardaloedd trefol].”

[Ymateb](#) y Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol i ymholiad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus

Nid yw buddsoddiad mewn cynllunio bob amser yn cael ei weld yng nghyd-destun yr arbed costau y gall ei gyflawni yn ei gwasanaethau.

Er enghraifft, ym maes iechyd, gwastraff a bioamrywiaeth. Amcangyfrifodd y Sefydliad Cynllunio Tref Frenhinol y byddai gwerth cynllunio yng Nghymru oddeutu £2.3 biliwn.

“Dim ond rhan fach o'r stori yw ffioedd cynllunio ac incwm arall o reoli datblygu. Gall cynllunio a chreu lleoedd hefyd godi incwm trwy ddatblygu gofod diwydiannol a chyflogaeth newydd, sy'n dod gyda chyfraddau busnes uwch. Gall wneud lle yn fwy deniadol i ymweld ag ef, sy'n dod ag incwm i'r economi leol. A gall helpu i ddarparu cartrefi newydd mewn lleoedd y mae pobl eisiau byw ynddynt, sy'n dod â mwy o dreth gyngor i mewn [...] Mae buddsoddi mewn cynllunio yn fuddsoddiad a fydd yn dod nid yn unig ag enillion cymdeithasol, ond yn cynyddu refeniw treth i awdurdodau lleol trwy ddod â phobl a gweithgaredd economaidd i feysydd a thrwy leihau costau cymdeithasol ... gellid gwneud codiadau cymharol fawr mewn adnoddau heb fawr o effaith gyffredinol ar gyllidebau ... awdur cynllunio lleol gallai helpu i sicrhau canlyniadau cymdeithasol, amgylcheddol ac economaidd sy'n gwneud cymdeithas yn fwy gwydn, hapusach a thecach.”

Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol

Mae'r Arolygiaeth Gynllunio yn dechrau atgyfnerthu gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Pholisi Cynllunio Cymru 10 yn eu hymagwedd. Fodd bynnag, roedd angen mwy o waith i sicrhau gweithredu.

Tra bod yr ail-lunio yn digwydd, yr wyf yn disgwyl i gyrff cyhoeddus a'r Arolygiaeth Gynllunio i fod yn feiddgar ac yn manteisio ar bob cyfle i fynnu mwy o gyfraniad gan ddatblygwyr; defnyddio eu holl bwerau wrth reoli datblygu. Er enghraifft, dylent fynnu bod datblygwyr yn dangos sut mae eu cynigion yn cyfrannu at amcanion a nodau llesiant a thystio eu defnydd o'r pum ffordd o weithio cyn rhoi caniatâd cynllunio.

Mae angen gwella'r broses o fonitro canlyniadau cynllunio. Mae angen i'r ffordd bresennol o fesur perfformiad wrth gynllunio wella er mwyn cefnogi monitro canlyniadau tuag at gyflawni amcanion a nodau llesiant.

Mae arnom angen dull mwy ansoddol, llesol, sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau.

Hyd yn hyn, nid oes rhaid i unrhyw un gynhyrchu mapiau o ddatblygiad gwirioneddol yn erbyn y cynllun, ac nid oes unrhyw un yn gyfrifol am asesu ansawdd canlyniadau'r penderfyniadau cynllunio ar gyfer yr ardal, yn erbyn y Cynllun Datblygu Lleol, Polisi Cynllunio Cymru a'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Yn galonogol, mae Archwilio Cymru wedi canfod bod rhai awdurdodau lleol wedi dechrau adolygu eu trefniadau llywodraethu i sicrhau bod y broses o wneud penderfyniadau a'u trefniadau cymorth yn adlewyrchu'r Ddeddf Gynllunio ac yn cyd-fynd yn well â'r dyletswyddau llesiant ehangach o dan y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Maent yn nodi rhai enghreifftiau da o sut mae pwyllgorau cynllunio ystyried materion llesiant; yn fwyaf nodedig yn y tri awdurdod parc cenedlaethol, Cyngor Dinas Casnewydd a Chyngor Sir y Fflint.

Mae angen cefnogaeth gynhwysfawr, cyngor a her adeiladol i wella ceisiadau unigol arfaethedig.

Dros y ddwy flynedd ddiwethaf, mae llawer o ymgynghorwyr ac awdurdodau lleol wedi codi eu hangen am gyngor ar y Ddeddf wrth ystyried ceisiadau cynllunio penodol. Mae'r awgrymiadau wedi amrywio o benodi panel penodol o arbenigwyr, mewnbwn gan fy swyddfa neu gefnogaeth gan Gomisiwn Dylunio Cymru, i'w helpu i adolygu'r prosiectau o'u blaenau. Mae cyfle i Lywodraeth Cymru ddarparu adnoddau ychwanegol i gynorthwyo'r Comisiwn Dylunio i ddatblygu'r tri maes hyn a allai wneud cyfraniad parhaol, strategol a systemig. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried cyhoeddi canllawiau a threfniadau addas ar gyfer defnyddio'r gwasanaeth hwn (ar yr amod bod ganddo adnoddau digonol) ar gyfer pob cais datblygu mawr.

Mae angen hyfforddiant cynhwysfawr ar Bwyllgorau Cynllunio i ddeall gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Rwy'n cytuno ag Archwilio Cymru bod angen hyfforddiant ar gynghorwyr i ddeall canlyniadau eu penderfyniadau, a all helpu neu rwystro cyflawni'r nodau a'r amcanion llesiant, ac i sicrhau bod ail-lunio polisi cynllunio yn cael ei gyflawni ar lawr gwlad.

Er bod Llywodraeth Cymru yn annog cydweithredu rhwng awdurdodau lleol, nid yw awdurdodau yn bachu ar yr holl gyfleoedd i gydweithio.

Nid oes Cynllun Datblygu Strategol wedi'i fabwysiadu hyd yma ond mae rhai cyrff cyhoeddus wedi dechrau creu Cynlluniau Datblygu Lleol ar y cyd (Gwynedd ac Ynys Môn) gan ffurfioli cydweithredu rhwng awdurdodau cynllunio. Mae trafodaethau rhagarweiniol hefyd rhwng cynghorau, yn enwedig ar lefel Rhanbarth y Ddinas, i ddatblygu fframweithiau llywodraethu a seiliedig ar dystiolaeth y gellir hyrwyddo Cynlluniau Datblygu Strategol oddi mewn iddynt..

Er enghraifft, yn Ne Ddwyrain Cymru (awdurdodau yng Nghymoedd De Cymru, Caerdydd, y Fro, a Chasnewydd), a chlwtwr arall o amgylch dinas-ranbarth Abertawe, gan gynnwys Sir Benfro. Yn seiliedig ar brofiad cynhyrchu Cynlluniau Datblygu Lleol, gallai'r Cynlluniau Strategol hyn gymryd blynyddoedd i'w gwireddu.

Mae integreiddio polisiâu a gwasanaethau sy'n ymwneud â'r amgylchedd adeiledig yn achosi dryswch a gellid ei wella.

Mae'r cyhoedd yn aml yn tybio bod rheoli datblygu cynllunio yn gyfrifol am bob datblygiad a phob elfen o bob datblygiad, ond nid yw hyn yn wir. Mae penderfyniadau cynllunio yn rhyngweithio â lluo o wahanol ddarnau o ddeddfwriaeth, rheoliadau a pholisiâu sy'n ymwneud â phriffyrdd, tai, rheoliadau adeiladu, gwastraff, ynni, addysg, cyfleusterau iechyd, llygredd a llifogydd. Mae'n gofyn am gysylltiadau cymhleth â chyrrff eraill fel datblygwyr, ymgynghorwyr statudol ac asiantaethau fel byrddau dŵr a'r Grid Cenedlaethol. Gall hyn fod yn ddryslyd ac mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn gweithio ar Fap Data Cymru i gymryd lle [Lle](#), gan anelu at agregu'r holl haenau seilwaith yn un plattform (demograffeg: poblogaeth, cyflogaeth, sgiliau; datblygu: masnachol, preswyl; cyd-destun: ardaloedd cyfle, ffiniau bwrdeistref, yr amgylchedd ac ati; isadeiledd; cludo dŵr ynni).

Mae rhai pobl yn teimlo nad ydyn nhw'n cael cyfle i lunio dyfodoleu cymuned uniongyrchol.

I lawer o'r bobl sy'n cysylltu â mi, mae eu Cynllun Datblygu Lleol yn rhy anghysbell ac yn rhy dechnegol iddynt ymgysylltu ag ef. Pan maen nhw eisiau cymryd rhan yn y cam ymgeisio, mae'n rhy hwyr.

Mae canfyddiad nad yw 'llesiant' yn cael ei ystyried yn ddigonol yn y ffordd y mae'r system yn gweithredu ar hyn o bryd.

Mae pobl sy'n cysylltu i mi yn aml yn mynegi pryder nad yw cynigion cynllunio yn cymryd i ystyriaeth eu llesiant. Mae eu pryderon yn aml yn ymwneud â'u llesiant unigol (eu hiechyd yn benodol), yn hytrach na llesiant y boblogaeth yn ehangach, y mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus wella. Mae'n amlwg bod dealltwriaeth wahanol o'r term llesiant rhwng cyrrff cyhoeddus a'r cyhoedd, sy'n esbonio'n rhannol y gwahaniaethau mewn disgwyliadau.

Mae rhywfaint o arfer dda yn dod i'r amlwg ar gynnwys dinasyddion ond mae angen i bob corff cyhoeddus ddod o hyd i ffyrdd gwell o gynnwys eu cymunedau yn natblygiad eu hardal.

Er enghraifft, mae Cyngor Sir Gaerfyrddin wedi cychwyn ar raglen i gynnwys trigolion Llanelli wrth adfywio ward Tyisha, fel rhan o ddatblygiad Pentref Llesiant Llanelli Bargaen Ddinesig Bae Abertawe. Fel rhan o hyn, mae plant ysgol wedi gwneud modelau 3D o'r ardal, cynhaliwyd nifer o ddigwyddiadau cynnwys, sefydlwyd grŵp cymunedol i ddweud eu dweud ar y buddsoddiad yn yr ardal, ac mae cymaint o bobl â phosibl wedi cael gwahoddiad i roi eu syniadau a'u barn ar adfywio eu cymuned; ac mae 'Shape my Brecon Beacons' yn ganllaw ymarferol a phhecyn cymorth a ddatblygwyd mewn cydweithrediad ag Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog a Chomisiwn Dylunio Cymru. Ei nod yw helpu pobl a chymunedau i chwarae rhan wrth lunio'r lleoedd sy'n bwysig iddyn nhw, gan roi offer, adnoddau a syniadau i archwilio, newid a gwella trefi, pentrefi neu gymdogaethau.

Mae diffyg eglurder terminoleg a disgwyliadau p gynnwys yn y system gynllunio.

Yn Rotterdam, yn yr Iseldiroedd, helpodd 'Humankind' y cyhoedd i adfer y strydoedd gyda'r prosiect 'Happy Streets', llun lliwgar, chwareus ac adfywiol wrth ddylunio ar gyfer pobl yn lle ceir.

Defnyddiodd Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog ddull arddull 'Minecraft' i ymgysylltu â phlant wrth gynllunio eu cymunedau ar gyfer y dyfodol.

Adeiladwyd chwarter Vauban Freiburg fel "ardal fodel gynaliadwy" ar safle hen ganolfan filwrol ac fe'i gelwir yn [rhan wyrddaf](#) yr Almaen. Mae'n cyfuno [adeiladau cynaliadwy a thrafnidiaeth yn bennaf ar droed a beic](#).

Mae Merthyr Tudful hefyd yn gweithio gyda Comisiwn Dylunio Cymru ar '[Merthyr Heritage Charette](#)', sy'n cynnwys pobl wrth lunio dyfodol Cyfarthfa a chynllun ehangach Merthyr Tydfil, yng nghyd-destun y ddinas-ranbarth ac am hir-tymor. Y gwaith cyfredol ag arweinir gan ddylunio, gyda thîm rhyngwladol wedi'i benodi trwy'r Comisiwn Dylunio, yn gynhenid yn gwreiddio'r Ddeddf.

Isod mae'r pum maes yr wyf yn argymhell y dylai pob corff cyhoeddus, gan gynnwys Llywodraeth Cymru, ganolbwyntio ar:

- Sicrhau bod Polisi Cynllunio Cymru 10 yn cael ei weithredu'n iawn
- Cynllunio ar gyfer lleoedd mwy gwyrdd
- Lleihau anghydraddoldebau trwy gynllunio
- Buddsoddwch amser ac adnoddau mewn cynllunio gwasanaethau a chreu lleoedd
- Cynyddu cydweithredu
- Ailgyssylltu pobl â chynllunio

I gael fy nhystiolaeth lawn, asesiad, canfyddiadau allweddol a chynghor gweler yr adran ar Gynllunio a Chreu Lleoedd ym Mhennod 5: Meysydd Ffocws o Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol.

